

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

КОНСТИТУЦІЙНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки **магістра**

(назва рівня вищої освіти)

спеціальність/напрямок **081 Право**

(шифр і назва спеціалізації)

спеціалізація _____

(шифр і назва спеціалізації)

освітня програма **Право**

(назва)

(шифр за ОПП **ПП ВД/ВК 2.1.2.2**)

2018 рік

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Мілова Т.М., доцент кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права, кандидат юридичних наук, доцент

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою факультету історії та права

«30» серпня 2018 року, протокол № 1

Голова вченої ради факультету

(підпис)

Філоретова Л.М.
(прізвище, ініціали)

Програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

Протокол № 1 від «28» серпня 2018 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Соболь Є.Ю.
(прізвище, ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Конституційне судочинство в Україні» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності «081 Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є положення щодо проблематики вітчизняного конституційного судочинства та механізмів його застосування в практичній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки. Базою для засвоєння основних положень курсу «Конституційне судочинство в Україні» є знання отримані студентами після вивчення таких дисциплін, як: «Теорія держави і права», «Конституційне право України» та «Державне право зарубіжних країн».

Дисципліна «Конституційне судочинство в Україні» тісно пов'язана з іншими курсами циклу професійної та практичної підготовки магістра, а саме з такими як: «Методологія та організація наукових досліджень», «Актуальні проблеми конституційного права України», «Юридичний механізм захисту прав людини».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **розділів**:

1. Розділ 1.
2. Розділ 2.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Конституційне судочинство в Україні» є поглиблення знань студентів з проблематики вітчизняного конституційного судочинства та механізмів його застосування в практичній діяльності.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни «Конституційне судочинство в Україні» є:

- поглиблення системи теоретичних знань щодо організації та функціонування органу конституційної юрисдикції;
- формування самостійного мислення, навичок аналізу проблемних питань конституційного судочинства, порівняння та співставлення його з елементами конституційної юстиції зарубіжних країн;
- подальше формування понятійного апарату, що використовується в межах конституційного права України, зокрема, конституційного судочинства, та вміння ним користуватися;
- поглиблення знань прикладного характеру, зокрема щодо механізмів застосування конституційного судочинства.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у магістра мають бути сформовані такі **компетентності**:

- володіти концептуальними знаннями про засади і правові інститути конституційного судочинства в Україні;
- знати нормативно-правові основи функціонування органу конституційної юрисдикції та його структурних підрозділів;
- проводити наукові дослідження з проблематики конституційного судочинства, виявляти актуальні теоретичні і практичні питання;

- критично осмислювати й логічно розв'язувати складні конституційно-правові задачі та проблеми, що потребують міждисциплінарних підходів;
- визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти, виявляти та критично й системно аналізувати проблеми конституційно-правового регулювання, пропонувати способи їх вирішення;
- формувати правові позиції й належним чином обґрунтовувати їх, посиляючись на норми чинного вітчизняного законодавства, положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ), прецедентну практику ЄСПЛ;
- застосовувати норми права, розуміти правовий характер і значення документів, створювати й оформлювати різні види документів відповідно до правил;
- проводити правороз'яснювальну та правопросвітницьку роботу, консультувати з питань конституційного судочинства;
- розробляти проекти й управляти ними, творчо застосовувати існуючі та/або генерувати нові правові ідеї, брати на себе ініціативу та відповідальність, бути наполегливим у досягненні поставленої мети;
- свідомо реалізовувати конституційні права та обов'язки громадянина України, мати активну громадянську позицію;
- поважати честь і гідність людини, діяти згідно з вимогами професійної етики;
- систематично підвищувати рівень професійної компетентності, у т. ч. самостійно, продовжувати навчання з високим ступенем автономії.
- конструктивно взаємодіяти з колегами, експертами, у т. ч. з інших галузей знань, узгоджувати дії у процесі спільної діяльності під час навчання, виконання професійних обов'язків, вирішуючи складні конституційно-правові питання.

1.4. Програмними результатами навчання є:

- розуміння конституційно-правових процесів і явищ на основі інформації, отриманої з різних джерел, формулювання та висловлювання обґрунтованих суджень;
- вміння дискутувати на конституційно-правові теми, висловлювати власні позиції;
- мати активну громадянську позицію, виявляти та адекватно реагувати на факти порушення чинного конституційного законодавства;
- вміння проводити науково-правові дослідження з проблематики конституційного судочинства;
- дотримання академічної доброчесності;
- навички аналізу й узагальнення теорій, концепцій, підходів, критичного оцінювання суперечливих наукових позицій;
- вміння демонструвати власне обґрунтоване бачення шляхів розв'язання проблеми;
- вільно володіти письмовою та усною державною мовою, правильно використовувати правничу термінологію;
- збирати та опрацьовувати інформацію з різних джерел;

- активно використовувати інформаційні технології і бази даних у правничій діяльності;
- дотримання професійних стандартів, професійної етики, у т. ч. щодо нерозголошення конфіденційної інформації;
- усвідомлення необхідності у самовдосконаленні, систематичному підвищенні професійного рівня;
- уміння розробляти документи конституційно-правового характеру з дотриманням вимог, процесуальних строків;
- здатність ефективно працювати в команді за узгодженим планом, оцінювати та коригувати його, своєчасно та якісно виконувати доручення, виявляти ініціативу;
- здатність надавати консультації з питань конституційного судочинства щодо можливих способів захисту прав, інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях;
- здатність аналізувати сучасний стан, проблеми і перспективи вітчизняної системи конституційного судочинства, усвідомлювати і пояснювати необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами, оцінювати їх вплив на національне конституційне законодавство, висловлює відповідні судження;
- уміння організувати правопросвітницькі заходи з метою підвищення рівня правової культури населення, розробити навчально-методичні матеріали;
- розуміння особливостей правового регулювання у конституційному праві України;
- здатність аналізувати та узагальнювати судову практику, у т. ч. акти Конституційного Суду України, практику ЄСПЛ та використовувати відповідні результати для обґрунтування правової позиції, формування правових висновків;
- уміння збирати документи, інші матеріали для вирішення правової проблеми, працювати з матеріалами справи, аналізувати їх, робити виписки, копії, обирати адекватні форми та засоби захисту конституційних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб;
- навички з підготовки актів застосування права відповідно до правового висновку у різних правових ситуаціях, складання заяв, скарг, процесуальних та інших документів конституційно-правового характеру.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **150** годин **5** кредит ЄКТС.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Розділ 1

Тема 1. Поняття та система правової охорони Конституції

Поняття та система правової охорони Конституції. Конституційний контроль. Конституційний нагляд. Конституційна юрисдикція. Конституційна юстиція. Конституційне правосуддя. Конституційне судочинство. Конституційна перевірка. Види конституційного контролю. Місце конституційного контролю в системі правової охорони Конституції України.

Конституційна законність. Конституційний правопорядок. Суб'єкти правової охорони Конституції. Суб'єкти та об'єкти конституційного контролю.

Тема 2. Становлення і розвиток конституційної юстиції

Становлення конституційної юстиції в зарубіжних країнах. Ідея конституційного контролю. Моделі конституційної юстиції в зарубіжних країнах. Американська модель конституційної юстиції. Романо-германська модель конституційної юстиції. Модель конституційного правосуддя за концепцією Г. Кельзена. Французька (квасісудова) модель конституційної юстиції. Мусульманська і традиційна моделі.

Становлення конституційної юстиції та Конституційного Суду України. Характеристика основних періодів генезису конституційної юстиції в Україні. Місце Конституційного Суду України в системі влади в Україні. Зміст діяльності Конституційного Суду України.

Основні напрямки сучасного реформування конституційної юстиції в Україні.

Тема 3. Конституційний склад і порядок формування Конституційного Суду України. Правовий статус судді Конституційного Суду України

Конституційний склад органів конституційної юрисдикції та окремі моделі та способи їх формування в зарубіжних країнах. Конституційний склад та спосіб формування Конституційного Суду України.

Суддя Конституційного Суду України. Вимоги, що пред'являються до судді Конституційного Суду України. Конкурсні засади відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України. Набуття та припинення повноважень суддею Конституційного Суду України. Підстави для звільнення судді Конституційного Суду України з посади. Статус судді Конституційного Суду України та гарантії його діяльності.

Тема 4. Функції та повноваження Конституційного Суду України.

Поняття функції Конституційного Суду України. Класифікація функцій Конституційного Суду України за об'єктами його діяльності, способами і засобами.

Функція конституційного контролю. Функція офіційного тлумачення Основного Закону. Правозахисна (правопоновна) функція. Функція правового захисту Конституції. Арбітражна функція. Функція конституційного правосуддя та інші (правотворча, політична, інтеграційна).

Поняття повноважень Конституційного Суду України. Перевірка відповідності нормативно-правових актів Конституції. Межі повноважень Конституційного Суду України. Інститут конституційного подання до Конституційного Суду України. Підстави для конституційного подання. Підстави для визнання правових актів неконституційними. Проблеми спорів про компетенцію, різновиди цих спорів.

Забезпечення відповідності Конституції України актів про внесення змін до Конституції України. Перевірка відповідності міжнародних договорів

Конституції України. Офіційне тлумачення Конституції України. Інститут конституційного звернення. Підстава для конституційного звернення. Захист прав людини Конституційним Судом України.

Розділ 2

Тема 5. Структура Конституційного Суду України.

Поняття структури Конституційного Суду України та його керівних органів. Голова Конституційного Суду України, його повноваження. Вибори Голови Конституційного Суду України. Заступник Голови Конституційного Суду України та його повноваження. Звільнення з посади Голови Конституційного Суду України та його заступника. Велика палата: склад та повноваження. Сенати: склад та повноваження. Склад та повноваження колегій Конституційного Суду України. Секретар колегії. Постійні комісії Конституційного Суду України. Науково-консультативна рада Конституційного Суду України: склад, мета роботи, повноваження. Секретаріат Конституційного Суду України. Архів та бібліотека Конституційного Суду України.

Пленарні засідання Конституційного Суду України. Засідання Конституційного Суду України.

Тема 6. Організація діяльності Конституційного Суду України.

Теоретичні і практичні проблеми конституційного провадження в Конституційному Суді України. Стадії конституційного судочинства.

Процесуальні аспекти звернення до Конституційного Суду України з конституційними поданнями, конституційними зверненнями та конституційними скаргами.

Конституційне подання: предмет, суб'єкти, форма. Конституційне звернення: предмет, суб'єкти, форма.

Конституційна скарга: поняття, предмет та суб'єкти права на подання конституційної скарги. Підстави та умов прийнятності конституційної скарги. Процедура провадження за конституційною скаргою.

Порядок прийняття звернень до Конституційного Суду України. Розподіл конституційних подань, звернень та скарг між органами Конституційного Суду України. Статус судді-доповідача у справі. Підготовка матеріалів справи до розгляду в Конституційному Суді України. Конфлікт інтересів та відвід (самовідвід) судді Конституційного Суду України.

Відкриття конституційного провадження. Розгляд справ у Конституційному Суді України.

Строки у конституційному провадженні. Принципи розгляду справ на пленарному засіданні Конституційного Суду України. Форми слухань. Усні і письмові слухання. Учасники конституційного провадження. Підстави закриття конституційного провадження. Прийняття рішення, давання висновку у справі. Порядок проведення закритої частини пленарного засідання. Порядок проведення голосування.

Тема 7. Правова природа рішень Конституційного Суду України.

Види актів Конституційного Суду України. Зміст рішення, висновку. Вимоги до висновку Суду. Вимоги до рішення Суду. Особливості змісту резолютивної частини рішень. Підписання рішення, висновку. Порядок офіційного оприлюднення та опублікування актів Суду. Обов'язковість рішення, висновку. Виправлення неточностей у рішенні, висновку: ініціація, роз'яснення. Окрема думка судді Конституційного Суду України. Порядок виконання рішень та висновків Конституційного Суду України. Преюдиційність рішення Конституційного Суду України.

Ухвали та забезпечувальні накази Конституційного Суду України.

Тема 8. Особливості застосування конституційної юрисдикції з окремих категорій справ. Проблематика конституційного права у актах Конституційного Суду України.

Особливості провадження у справах щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційною скаргою.

Особливості провадження у справах щодо відповідності Конституції України (конституційності) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

Характеристика окремих теоретичних і практичних проблем конституційного права в актах Конституційного Суду України. Питання виборів і референдумів в актах Конституційного Суду України. Рішення щодо повноважень Верховної Ради України. Рішення щодо порядку голосування у Верховній Раді України. Рішення про повноваження Президента України. Особисті права у рішеннях Конституційного Суду України. Громадянські і політичні права у рішеннях Конституційного Суду України. Економічні права у рішеннях Конституційного Суду України. Соціальні права у рішеннях Конституційного Суду України. Культурні права у рішеннях Конституційного Суду України. Рішення про внесення змін до Конституції.

3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р.
3. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р.
4. Закон України «Про запобігання корупції» 14.10.2014 р.
5. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р.
6. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 03.06.1992 р.
7. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 р.
8. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 р.
9. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р.
10. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р.
11. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав

- людини» від 23.12.1997 р.
12. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами і доповненнями).
 13. Постанова Верховної Ради України «Про реагування на факти порушення судьями Конституційного Суду України присяги судді» від 24 лютого 2014 р.
 14. Рішення Конституційного Суду України від 23 червня 1997 р. №2-зп у справі щодо відповідності Конституції України конституційності) положення підпункту 2 пункту 3 розділу IV Закону України "Про Конституційний Суд України" стосовно правових актів органів Верховної Ради України (справа про акти органів Верховної Ради України).
 15. Рішення Конституційного Суду України від 15 березня 2016 р. № 1-рп у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у ст. 155 Конституції України.
 16. Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 2003 р. № 22-рп/2003 (справа щодо строків перебування на посту Президента України).
 17. Рішення Конституційного Суду України від 25 листопада 1998 р. №15-рп/98 у справі за конституційним поданням 66 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти" (справа про платні медичні послуги).
 18. Рішення Конституційного Суду України від 25 червня 2008 р. № 12-рп/2008 (справа про перебування народного депутата України у депутатській фракції).
 19. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 р. № 20-рп/ (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України).
 20. Рішення Конституційного Суду України від 6 квітня 2010 р. № 11-рп/2010 щодо можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.
 21. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16.11.2000 р.; № 13-рп/2000.
 22. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 158 та статті 159 Конституції України (справа щодо внесення змін до Конституції України).

Література

1. Актуальні проблеми конституційного права України : Підручник / За заг. ред. професора Олійника А.Ю.. – К.: Видавничий дім «Скіф», 2012. - 552 с.
2. Виборче право України: сучасний стан та актуальні проблеми

- реформування (тема номера). - Право України. - 2013. - №5.
3. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т. 2 / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2008. – 800 с.
 4. Конституція України : наук.-практ. коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін [та ін.]. - Х.: Право, К.: Ін Юре, 2003.
 5. Конституція України. Науково-практичний коментар [текст] Станом на 15 травня 2018 р. / за заг. ред. Чижмарь К. І. та Лавриновича О. В. К.: Видавничий дім «Професіонал», 2018. - 290 с.
 6. Конституція України: сучасний стан та перспективи розвитку (тема номера) // Право України. - 2016. - №6.
 7. Марцеляк О. Конституційні засади виборчого права України (загальнотеоретична характеристика). *Право України*. 2013. №5. С. 38-45.
 8. Мілова Т.М. Європейський вимір реформування конституційної юстиції в Україні // Інтеграція правової системи України в європейський простір: стан та шляхи розвитку: Монографія_/ Кол. авторів; За ред. В.Г. Гриценка, Є.Ю. Соболя. – Кропивницький: ПОЛІМЕД-Сервіс, 2018. – С. 117-142.
 9. Мілова Т.М. Особливості процедури провадження за конституційною скаргою // Актуальні проблеми національного законодавства: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 18 квітня 2019 року. Частина 1. Кропивницький: ПОЛІМЕД-Сервіс, 2019. С.39-41.
 10. Мілова Т.М. Статус суддів Конституційного Суду України в контексті вітчизняної реформи правосуддя: окремі аспекти // Наукові записки. Серія: Право / Ред. кол.: Є. Ю. Соболю, В. Г. Гриценко, О. В. Батанов та ін. – Випуск 2. Спецвипуск. – Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2017. – С. 41-44.
 11. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: Навч. посібн. – К.: Центр учбової літератури, 2012. - 206 с.
 12. Новітній конституційний процес в Україні: питання децентралізації влади (тема номера). - Право України. - 2015. - №11.
 13. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підруч. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. - К.: КНТ, Ліра-К, 2011.
 14. Портнов А. В. Становлення і розвиток конституційного судочинства в Україні: теоретичні і практичні проблеми : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.02 / А. В. Портнов. — К., 2009.
 15. Портнов А. В. Теоретичні основи формування конституційного судочинства в Україні: монографія / А. В. Портнов. - К.: Логос, 2008.
 16. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України): навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2013. - 376 с.
 17. Проблеми сучасної конституціоналістики : Навч. посібн. / М. В. Афанасьєва, О. В. Батанов, А. А. Єзеров та ін. ; за ред. А. Р. Крусян. - О. :

- Фенікс, 2015. - С. 487-488.
18. Савчин М. В. Конституційне право України : підручник / відп. ред. проф., д.ю.н. М.О. Баймуратов. – К. : Правова єдність, 2009. – 1008 с.
 19. Селіванов А. Доктрина компетенції конституційного правосуддя в Україні: повнота і дієвість // Право України. – 2013. – № 12. – С. 111–121.
 20. Селіванов А. Конституційна скарга – важлива ознака демократизації держави / А.Селіванов // Голос України. – 2015. - № 236 (6240) від 15 грудня. – С. 4.
 21. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : акад. вид. Х., 2009. 468 с.
 22. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. - К.: Юрінком Інтер, 2018. - 556 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nsj.gov.ua/files/1562065972Конституційне%20право%20України.%20Повний%20курс.pdf>
 23. Теліпка В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України. Навчальний посібник. К. - Центр учбової літератури, 2009.
 24. Тесленко М. В. Конституційна юрисдикція в Україні : Навч. посібн. - К., 2003. - С. 37-40.
 25. Федоренко В. Поновлення авторитету Конституційного Суду України як запорука ефективного функціонування держави / В. Федоренко, С. Різник // Право України. - 2015. - № 5. - С. 97-110.
 26. Федоренко В. Л. Конституційне право України : підруч. / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України. - К. : Видавництво Ліра-К, 2016. – 616 с.
 27. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. - К.: Артєк, Вища школа, 1997.
 28. Совгіря О.В. Конституційно-процесуальне право. Навчальний посібник К. Юрінком Інтер, 2009.
 29. Федоренко В. Утвердження процесуального конституційного права як запорука дієвості принципу верховенства права в Україні // Право України. – 2010. №3.

Інформаційні ресурси

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main	Сайт Верховної Ради України (законодавство)
http://www.ccu.gov.ua/docs/420	Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України
http://pravoua.com.ua/	Сайт журналу «Право України»
http://www.ligazakon.ua/	Головний правовий портал України
http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання – усні та письмові опитування, проведення контрольних робіт, виконання тестових завдань, написання рефератів.